

תיבה ב'-2: התפתחות השכר הממוצע במשק בשנים 2020–2021

נתון השכר הממוצע למשרת שכיר בשנתיים האחרונות היה תנודתי מאוד – עלה בשלושת הסגרים (בסגר הראשון בחדות) וירד אחריהם – אך נותר לאורך כל התקופה גבוה במידה ניכרת מאשר ב-2019. המגבלות הרבות שהוטלו על הפעילות בשנת הקורונה הראשונה, ובמיוחד בתקופת הסגרים, הביאו לירידה גדולה בתעסוקה, בעיקר דרך הוצאת מאות אלפי עובדים לחל"ת. הירידה בתעסוקה התרכזה במיוחד בענפים המאופיינים בפעילות בקירבה פיזית בין אנשים ו/או בחללים סגורים (בפרט בענפי האירוח התרבות, המסחר), שבהם השכר הממוצע נמוך. כיוון שנתון השכר קיים רק לגבי אנשים שעבדו בפועל, היציאה-מתעסוקה של עובדים רבים ששכרם הממוצע היה נמוך הביאה לעליית השכר הממוצע במשק, בהשפעת הרכב המשרות שנותרו בשוק העבודה. לכן מעקב אחר השינויים בשכר הממוצע ב-2020–2021 אינו מייצג נאמנה את התפתחות השכר של העובדים שנותרו פעילים בזמן המשבר.

לשכר הממוצע המדווח על ידי הלמ"ס באופן רשמי מספר השפעות מוסדיות על המשק: ישנם תקנות וכללים הקשורים ישירות לרמת השכר הממוצע או אף מוצמדים לו, במיוחד בכל הקשור לדמי הביטוח הלאומי – למשל קביעת מדרגות דמי הביטוח הלאומי וקריטריונים למבחני הכנסה ולהענקת קצבאות שונות. כך, לדוגמה, חלק מהתוכניות לעידוד החזרה לעבודה בסוף שנת 2020 ותחילת 2021 הצמידו את גובה התמיכה הממשלתית לשכר הממוצע במשק. ואולם להבנת מצב שוק העבודה מבחינת זיהוי עודפי היצע או ביקוש לעובדים וזיהוי לחצי שכר, שעלולים לחולל לחצים אינפלציוניים, יש לבחון דווקא את התפתחותו של השכר במשרות שנותרו במשק, כלומר בניכוי השפעת ההרכב. הבנת שוק העבודה מזווית חשובה זו מסייעת לקובעי המדיניות בבואם לבחון את הצורך במתן תמיכות בעת משבר כלכלי כמשבר הקורונה או בבחירת מיון המדיניות האנטי-מחזורית. בתיבה זו נציג שני מדדי שכר מנוכי-הרכב (כמפורט להלן) ואת אופן חישובם.

א. ניכוי השפעת ההרכב באמצעות הנחה שהמובטלים "העודפים" היו ממשכים לעבוד

בשיטה זו אנו מחשבים את השכר הממוצע במשק במצב מדומה, שבו המובטלים הנוספים, אלה שמעבר למספר השגרת¹, היו ממשכים לעבוד בשכר שהיו מקבלים ערב המשבר, בשנת 2019. כך למעשה אנו "מבטלים" את השפעת ההרכב על ידי החזרה מדומה של העובדים בשכר נמוך לקבוצת העובדים.² יתרונה של שיטה זו שהיא זוקפת שכר רק עבור קבוצת המובטלים הנוספים, שהם מיעוט מכוח העבודה. (חוץ מאשר באפריל 2020 אלה היוו עד 20% מהמועסקים במשק, וב-2021 שיעורם ירד אל מתחת ל-10%). חסרונה הוא בניסיון להתחקות אחר שינויי השכר במשרות שנותרו מאושות באמצעות חישוב מצב היפותטי שבו אנשים אשר לא עבדו היו עובדים ומשתכרים כמו ב-2019. מגבלה נוספת היא שנתוני תת-התעסוקה הם בהגדרתם לא מנוכי-עונתיות, שכן תופעה זו לא התקיימה מספיק זמן כדי לאפשר ניכוי עונתיות אמין סטטיסטית, ואילו נתוני השכר הם מנוכי עונתיות.

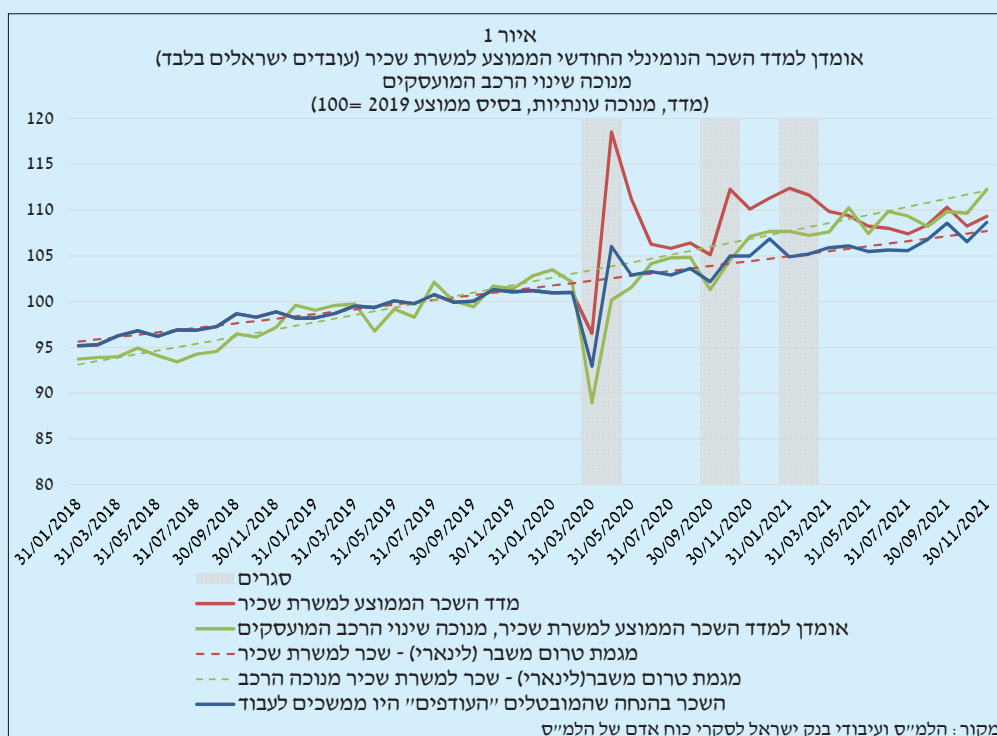
ב. חישוב ישיר של השפעת ההרכב וניכוי מנתוני השכר

בשיטה זו מחשבים באופן ישיר את השפעת הרכב העובדים על השכר, ורק אחר כך מפחיתים את ההשפעה המחושבת מנתוני השכר הממוצע הרשמי. במילים אחרות: הפער בין השינוי בשכר הממוצע של שכירים שעבדו בחודש מסוים

¹ מספרם מחושב לפי מספר המועסקים (המותאם) הנוספים הדרושים כדי לחזור לשיעור התעסוקה ששרר לפני המשבר, ב-2019 – 61.1%.

² אופן החישוב הטכני: באמצעות נתונים מזווגים מסקר כוח האדם החודשי של הלמ"ס עם נתוני השכר ברמת הפרט מקובץ עובד-מעביד לשנת 2019 מחושב לכל חודש ב-2020–2021 השכר הממוצע שקיבלו בשנת 2019 פרטים אשר בחודש השוטף (ב-2020–2021) מזוהים כמובטלים (בהגדרה הרחבה). מכאן מתקבל השכר הממוצע שהמובטלים הנוספים היו צפויים לקבל אילו עבדו (שכרם ה"מדומה"). בשלב הבא מחשבים את השכר הממוצע במשק כממוצע משוקלל של השכר המדומה (אשר משקלו נקבע לפי היקף המובטלים הנוספים) ושל השכר הממוצע בפועל (שמסקלו לפי היקף משרות השכיר בפועל).

לשינוי בשכר של אותם שכירים לו שכרם היה נשאר דומה לזה שלפני המשבר מבטא רק את השפעת השינויים בשכר שאינם נובעים מהשינוי בתמהיל השכירים. את השפעת ההרכב מחשבים, כמו בשיטה א', באמצעות קובץ מזווג של סקר כוח האדם של הלמ"ס עם קובץ עובד-מעביד לשנת 2019. בכל חודש, מ-2018 עד 2021, מחשבים את השכר הממוצע של השכירים שנדגמו בסקר באמצעות השכר של הפרט בשנת 2019. ההתפתחות על פני זמן של שכר ממוצע זה, שהוא ברמת הפרט קבוע, אך הרכב הפרטים המועסקים משתנה מחודש לחודש, מבטאת את השפעת ההרכב על השכר. בשלב האחרון מחלקים את השכר הממוצע בפועל בהשפעת ההרכב שחושבה, וכך מקבלים מדד לשכר הממוצע בניכוי השפעת ההרכב. יתרונה של שיטה זו שהיא אומדת, אמנם בקירוב בלבד, את השינוי בשכרם של העובדים המתמידים, שאילו כל נתוני השכר ברמת הפרט היו חשופים בפנינו באופן שוטף היינו יכולים לחשב אותו. חסרונה של שיטה זו, שהיא מושתתת על הנחות לגבי כלל השכירים בסקר כוח האדם, ובפרט – שהשכירים אשר עליהם מדובר לא החליפו עיסוק מ-2019, כי אם לא כן שכרם מ-2019 כבר אינו מייצג את שכרם הפוטנציאלי. כמו בשיטה הקודמת יש כאן ערבוב מתחייב בין נתונים מנוכי עונתיות (השכר בפועל) לבין נתונים שאינם מנוכים, וכן ערבוב בין מקורות נתונים.

באיור 1 מוצג השכר הממוצע בפועל לצד השכר הממוצע בניכוי השפעת ההרכב בשתי השיטות האמורות. לכל סדרה מוצגת גם המגמה שלה לפני משבר הקורונה. (בהגדרה, לפני תקופת הקורונה השכר בניכוי ההרכב בשיטה הראשונה זהה לשכר הממוצע בפועל, כי לא היו אז מובטלים "נוספים"). נתייחס למספר הבחנות טכניות הניכרות באיורים: בשיטה ב' קצב עליית המגמה של השכר לפני המשבר גבוה מזה של השכר הרגיל שאינו מתוקן בגין השפעת ההרכב. זאת מפני שגם בזמני שגרה פועלת על השכר השפעת ההרכב שלילית, כי מבוגרים בשכר גבוה פורשים, וצעירים נכנסים לשוק העבודה

בשכר נמוך יותר. ניתן גם לראות שבחודש אפריל 2020, ובמידה מסוימת בספטמבר 2020, השכר מנוכה ההרכב לפי שתי השיטות יורד ירידה חדה. זוהי תוצאה טכנית לחלוטין שאינה מטופלת במסגרת ניכויי השפעות ההרכב.³ מכאן אל התוצאות המהותיות: שני המדדים המנוכים מראים שכאשר מתחשבים בהרכבם של המועסקים שכרם הממוצע עולה בקצב דומה למגמתו הרגילה לפני המשבר. משמע שבמהלך המשבר לא נוצרו לחצים להפחתת שכר חרף האבטלה הגבוהה, ובסוף 2021 לא ניכרו לחצים לעליות שכר מיוחדות חרף חזרת התעסוקה לרמה הקרובה לזו של טרם המשבר. תוצאות החישובים בשתי השיטות גם מעידות שהשפעת ההרכב פחתה מאוד במחצית השנייה של 2021, שכן השכר הממוצע בפועל מתקרב אל השכר המנוכה. השיטות שתוארו אינן מושלמות, אך בזכות התלכדות תוצאותיהן למסר אחד יש בהן כדי לסייע בהבנת מצבו של שוק העבודה והתפתחותו. לוח ב'5-ב בגוף הפרק מציג את המדד השני לענפים השונים במשק. ניתן לראות גם שם את ההבדלים בין מדד השכר הממוצע הרגיל לבין המדד בניכוי ההרכב. הלוח גם מבהיר שהמדד נועד ורלוונטי במיוחד להבנת השכר בענפים שבהם היקף התעסוקה נותר נמוך.

³ היא נובעת מהעובדה שהסגרים אשר בעקבותיהם עובדים הוצאו לחל"ת הוטלו רק באמצע החודשים (מרץ, ספטמבר), כך שעובדים רבים עבדו בתחילתם. התוצאה היא שבמהלך החודש כולו נרשמו משרות רבות יותר משמתבטא בתשלומי השכר (אשר חלקם הופסקו באמצע החודש, בגין החל"ת) – לכן השכר הממוצע המחושב יורד מאוד. כאמור, השיטות המוצגות אינן מכמתות השפעה טכנית וזמנית זו.